

BIOGRAFIJE

Ana Sekulić-Majurec

Zagreb

Štefka Batinić

Hrvatski školski muzej, Zagreb

UDK 378.12 Mužić, V.

Primljeno: 5. 12. 2015.

Prihvaćeno: 8. 12. 2015.

VLADIMIR MUŽIĆ (1925. – 2012.) – U POVODU 90. OBLJETNICE ROĐENJA*

Sažetak

Rad donosi pregled znanstvenoga i stručnoga djelovanja Vladimira Mužića, dugogodišnjega profesora na Odsjeku za pedagogiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, autora dvadesetak knjiga te više od 200 znanstvenih i stručnih radova. Tijekom svojega radnog vijeka surađivao je s brojnim sveučilištima u zemlji i inozemstvu, dobitnik je niza nagrada za znanstveni rad i unapređenje odgojno-obrazovne djelatnosti, bio je predstojnik Odsjeka za pedagogiju i Zavoda za pedagogiju, dekan Filozofskoga fakulteta te prorektor za nastavu Sveučilišta u Zagrebu. Godine 1997. dodijeljeno mu je počasno zvanje professor emeritus. Djelovanje Vladimira Mužića kao sveučilišnoga nastavnika i znanstvenika obilježilo je razvoj hrvatske pedagogije tijekom druge polovine 20. stoljeća.

Ključne riječi: *Mužić, Vladimir
biografije, pedagozi, Hrvatska*

* Ovaj se prilog većim dijelom temelji na člancima prof. dr. sc. Ane Sekulić-Majurec, objavljenima u *Napretku* (1994.) i *Zrnu* (2014.).

Kada bi netko u stručnoj i znanstvenoj pedagoškoj zajednici spomenuo metodologiju pedagoškoga istraživanja, vjerujemo da bi svima prva asocijacija bila prof. Vladimir Mužić. Štoviše, i “svemogući” Google upravo tako reagira. No pedagoška baština Vladimira Mužića ne može se svesti samo na jedan segment pedagogije, ma koliko on bio važan. Ne može se svesti ni samo na njegove knjige i znanstvene radove, jer pedagoška baština jednoga profesora jest i *ono nešto* po čemu ga pamte i cijene generacije studenata. Stoga i ovaj podsjetnik na 90. obljetnicu njegova rođenja, kao izraz poštovanja i skromni prinos otrgnuću od zaborava.

Vladimir Mužić rođen je 18. veljače 1925. u Zagrebu. Osnovnu školu (četiri razreda) završio je u Vježbaonici zagrebačke Učiteljske škole u Medulićevoj ulici. Učitelj mu je bio Nikola Pavić (1898. – 1976.), poznatiji kao kajkavski i dječji pjesnik. Kao metodičar-praktičar, ostvario je nekoliko zanimljivih projekata s učenicima. U jednom od njih sudjelovao je desetogodišnji učenik 4. razreda Vladimir Mužić. Riječ je o *Slikovnici o Žarku, Marku i Šarku*, u kojoj “djeca pišu i rišu za djecu”. Naime, 39 učenika Pavićeva 4. razreda školske su godine 1934./1935. kao zajednički projekt razredne zajednice napisali i ilustrirali pripovijetku – svatko je napisao po jedan odlomak i ilustrirao ga. *Slikovnica* je uz pomoć spretnoga učitelja objavljena u nakladi Kuglijeve knjižare. Profesor Mužić u poznim je godinama nerijetko spominjao svojega učitelja Pavića, prisjećao se njegovih metoda rada koje, dodao je jednom sa smiješkom, i nisu uvijek bile u skladu s modernom pedagogijom za koju se zalagao.

Školske godine 1935./1936. upisao se u 1. razred Državne IV. muške realne gimnazije u Zagrebu. U godišnjim školskim izvješćima njegovo je ime među malobrojnima u razredu bilo otisnuto velikim masnim slovima, što je značilo da je riječ o odličnom učeniku. Razrednik mu je bio profesor francuskoga jezika Krsto Spalatin (1909. – 1994.). Nakon završetka gimnazije (1943.) upisao se na tadašnju Ekonomsko-komercijalnu visoku školu u Zagrebu (poslije Ekonomski fakultet) i diplomirao 1948., a zatim upisuje studij pedagogije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, koji je diplomirao 1953. godine.

Tijekom studija ekonomije povremeno radi neke administrativne poslove, a 1948. zapošljava se u tadašnjem zadružnom školstvu Glavnoga zadružnog saveza Hrvatske u kojem, kao nastavnik predmeta pretežno s područja ekonomike te kao ravnatelj pojedinih zadružnih škola, službuje u Legradu, Koprivnici, Glini, Topolovcu kraj Siska i Zagrebu. U tom je razdoblju (1951.) položio i državni stručni ispit za zvanje profesora srednje škole.

Godine 1955. izabran je za asistenta na Pedagoškom institutu, kasnijem (od 1960.) Odsjeku za pedagogiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, gdje je proveo gotovo cijeli radni vijek. Doktorsku disertaciju pod naslovom “Značenje i primjena testova znanja u našoj školi” obranio je 1958., a 1960. izradio je habilitacijsku radnju pod naslovom “Mogućnosti i granice primjene eksperimenta u pedagoškom istraživanju” te održao zadano habilitacijsko predavanje na temu “Određivanje zrelosti djeteta za polazak škole”. Iste je godine izabran u zvanje docenta, a zatim u zvanja izvanrednoga i redovitoga profesora. Od 1988. radio je u zvanju znanstvenoga savjetnika na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta u Osijeku, a 1992. je umirovljen. Nakon

umirovljenja nastavlja raditi na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Sveučilištu u Zadru te na Visokoj učiteljskoj školi u Puli.

Tijekom svojega sveučilišnoga nastavnog rada održavao je kolegije Metodologija pedagoškoga istraživanja, Opća i sistematska pedagogija, Futurologija odgoja i obrazovanja, Kibernetičke osnove odgoja i obrazovanja, Programirana nastava te Pedagoška statistika na dodiplomskoj i poslijediplomskoj razini, od kojih je većinu sam uveo. Rad sa studentima usmjeravao je na njihovo aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu i istraživačkim projektima. Kao sveučilišni nastavnik, dosljedno je uvodio nove i uspješnije načine podučavanja, veliku je važnost pridavao neposrednoj komunikaciji sa studentima, povjeravao im mnogobrojne zadatke za samostalni rad i iskazivao povjerenje u njihov rad i sposobnosti. Zbog svega toga generacijama studenata bio je jedan od najomiljenijih profesora.

Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu obavljao je niz funkcija te je, među ostalim, bio predstojnik Odsjeka za pedagogiju i Zavoda za pedagogiju, dekan Filozofskoga fakulteta (1980./1981. i 1981./1982.) te prorektor za nastavu Sveučilišta u Zagrebu (1982./1983. i 1983./1984.). Senat Sveučilišta u Zagrebu dodijelio mu je 1997. počasno zvanje *professor emeritus* zbog posebnih zasluga za napredak i razvoj Sveučilišta te za međunarodno priznatu nastavnu i znanstvenu izvrsnost, posebice u znanstvenom polju odgojnih znanosti.

Osim što je u nastavi cijeli radni vijek surađivao i s ostalim sveučilištima u Hrvatskoj, kao nastavnik je gostovao na nizu sveučilišta u inozemstvu (Karlovo sveučilište u Pragu, sveučilišta u Grazu, Paderbornu, Ljubljani, Mariboru, Sarajevu itd.). Međunarodnu je aktivnost ostvarivao i znanstvenom suradnjom i predavanjima u okviru stipendija UNESCO-a 1958. u Francuskoj, Belgiji, Švicarskoj, Švedskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu, stipendije Fordove zaklade 1964./1965. (u Sjedinjenim Američkim Državama) i stipendije Njemačke službe za akademsku razmjenu (*Deutscher Akademischer Austauschdienst – DAAD*) 1978./1979. (u Njemačkoj).

Za njegov znanstveni rad kao i za unapređivanje odgojno-obrazovne djelatnosti dodijeljene su mu brojne nagrade. Godine 1968. dobio je godišnju Nagradu “Božidar Adžija” za znanstveni rad na području društvenih znanosti; 1973. dobiva godišnju Nagradu “Ivan Filipović” za unapređivanje odgojno-obrazovne djelatnosti; 1978. istu nagradu dobiva za životno djelo te 1986. godišnju Nagradu “Davorin Trstenjak” za rad u pedagoškoj publicistici. Bio je član Hrvatskoga pedagoškog društva, Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora, Akademije odgojnih znanosti Hrvatske te Akademio Internacia de la Sciencoj (sa sjedištem u San Marinu i Paderbornu), gdje je od osnutka 1985. pa do 1989. bio prvi dekan Odjela za kibernetiku (s usmjerenjem na antropokibernetiku); od 1989. do 1991. bio je član Senata, a od tada je doživotni počasni član Senata. Svoja iskustva na utemeljivanju te znanstvene institucije primjenjivao je i u organiziranju i djelovanju Interuniverzitetskoga centra u Dubrovniku.

Objavio je više od dvadeset knjiga, preko sto znanstvenih radova u pedagoškoj periodici u nas i u svijetu, preko 150 stručnih radova, desetak udžbenika, nekoliko testova i sl. te još više od sto ostalih radova (prikaza itd.). Znanstvene i stručne skupove u zemlji i inozemstvu kojima je prisustvovao svojim izlaganjima gotovo je nemoguće

pobrojiti. Ono što je nesumnjivo odredilo njegov doprinos razvoju pedagogije jest da je diplomirao dva posve različita fakulteta te da je u pedagogiju kao znanost ušao nakon što je iskusio nastavničku praksu kao srednjoškolski profesor.

Tijekom cijeloga radnog vijeka, uz nastavnu, predano se bavi znanstveno-istraživačkom djelatnošću. Taj je rad započeo još kao asistent, kada je bio član međunarodnoga projekta i voditelj hrvatske ekipe za istraživanje razine izobrazbe učenika osnovne škole. Rezultati istraživanja objavljeni su u publikaciji *Međunarodno ispitivanje nivoa obrazovanosti trinaestogodišnjih učenika* (1963.). Od tada je sudjelovao, bilo kao suradnik, glavni istraživač ili voditelj, u nizu znanstveno-istraživačkih projekata u nas i u inozemstvu. Projekti koje je provodio pretežno su bili usmjereni empirijskom provjeravanju odgojno-obrazovnih inovacija, osobito onih koje se odnose na probleme individualizacije te vrednovanja učinkovitosti odgoja i obrazovanja. Posebno se bavio istraživanjem problematike programirane nastave, primjene računala u odgojno-obrazovnom procesu, raznim instrumentima za evaluaciju učenikova napretka i sl. Iz svih spomenutih područja objavio je zapažene knjige kao što su *Testovi znanja* (1961.), *Programirana nastava* (1968.), *Kompjutor u suvremenoj nastavi* (1973.) i *Kibernetika u pedagogiji* (1979.).

U suautorstvu s Josipom Malićem 1980. objavljuje udžbenik *Pedagogija*, namijenjen ponajprije učenicima srednjoškolskoga, usmjerenog obrazovanja koji su u programu imali opću pedagogiju. “Razgovorni stil”, konceptijski i sadržajni odmak od prethodnih pedagoških udžbenika i tzv. stare pedagogije bili su svojevrsna “pozitivna provokacija”, kako je knjigu ocijenio jedan kritičar. Do 1990. doživjela je sedam izdanja.

Svoja istraživanja Mužić dosljedno usmjerava prema mogućim i poželjnim alternativama budućnosti, traženju putova ostvarivanja duboko humane i empatičke komunikacije učenika i učitelja te višoj efikasnosti edukacijskih procesa. Njegov je znanstveni doprinos impresivan i moguće je raditi studije za svako područje pedagogije kojim se bavio, a posebno za programiranu nastavu, uvođenje računala u nastavu, uvođenje kibernetikoga i futurističkoga pristupa u proučavanju pedagojske problematike. No ako je nužno raditi hijerarhiju, onda se bez dvojbe može izdvojiti njegov doprinos razvoju metodologije pedagojskih istraživanja. Prikazati taj doprinos zapravo znači dati povijesni prikaz razvoja toga područja pedagogije u nas. Iz njegova bogatoga znanstvenog opusa dvjestotinjak je radova moguće ubrojiti u područje metodologije, od kojih stotinjak sigurno možemo smatrati značajnim originalnim znanstvenim doprinosom razvoju toga područja pedagogije. Originalnost tog pristupa ponajviše se ogleda u njegovim trajnim nastojanjima da metodologiju prilagodi problemima koje u pedagogiji treba istražiti, a ne da je postavi kao ograničavajući čimbenik za izbor problema istraživanja.

Metodologijom pedagojskih istraživanja Mužić se počeo intenzivnije baviti odmah po dolasku na fakultet, i to jednim do tada u nas posve zanemarenim područjem metodologije – statistikom. Još 1956. objavljuje “Statističke metode u psihologiji i pedagogiji” (prijevod prvih deset poglavlja tada poznate Fisherove knjige), a zatim niz svojih radova o tome, od kojih je nužno izdvojiti *Programirane osnove pedagoške*

Vladimir Mužić (desno) s Wolfgangom Brezinkom u
Hrvatskome školskom muzeju 2007. godine

statistike. U toj se knjizi ogledaju i neke bitne osobitosti Mužićeva bavljenja znanošću: čak i u tako strogo određenom području kao što je statistika, on nalazi načina da svoja pedagoška doprinosa ne samo prilagođavajući je pedagogiji, nego je pedagoški transformira tako da je učini dostupnijom i studentima, učiteljima i pedagozima koji njezinom uporabom mogu svakodnevno unapređivati svoj pedagoški rad.

Sljedeće područje metodologije kojim se intenzivnije bavi unapređivanje je instrumenata pedagoških istraživanja. Njegov je interes u početku usmjeren na razvoj instrumenata koji će omogućiti objektivnije procjenjivanje uspješnosti odgojno-obrazovnih nastojanja u našim školama – testova znanja. Prvi rad na tu temu (“Testovi obrazovanja”) objavljuje 1956. u *Pedagoškom radu*, a time se bavi i u svojoj doktorskoj disertaciji te nizu drugih radova. Spomenuta knjiga *Testovi znanja* doživljava tri izdanja (1961., 1964. i 1968.), stječe veliku popularnost među praktičarima i bitno unapređuje našu školsku praksu. Usto on i samostalno konstruira nekoliko testova primjenjivih u školskoj praksi.

Po čemu je njegovo bavljenje testovima znanja značajan doprinos razvoju naše metodologije, pa i pedagogije, lako je objasniti. Tim su se područjem do tada bavili isključivo psiholozi, vodeći se idejom da se u društvenim znanostima strogo primjenjuje metodologija koja je doprinijela naglom razvoju prirodnih znanosti. U tom kontekstu oni nastoje razviti testove visokorazvijenih metrijskih karakteristika kakve imaju instrumenti u prirodnim znanostima. Profesor Mužić tome prilazi drugačije – pedagoški, anticipirajući svojim radom buduća kretanja razvoja metodologije društvenih znanosti. Za njega testovi nisu samo mjerni instrumenti strogo određenih metrijskih karakteristika nego i dijagnostička sredstva mnogostruko primjenjiva u školskoj praksi. Stoga on dopušta da testovi u školskoj praksi izgube nešto od svoje metrijske čistoće da bi dobili na primjenjivosti i koristili se kao svakodnevna pomoć nastavnicima i učenicima.

Takav pogled dolazi do izražaja i u njegovu bavljenju eksperimentom i eksperimentiranjem u pedagogiji. I u ovom području on odstupa od tzv. tvrde metodologije, koja eksperiment primjenjuje u gotovo laboratorijskim uvjetima i prilagođava ga primjeni u svakodnevnom pedagoškom radu. Od habilitacijske radnje (objavljena 1962.) pa do novijih radova on dosljedno zastupa gledište da je uloga metodologije da omogući da se metodološki korektno u pedagoškim situacijama koriste što prirodnije metode, postupci i instrumenti istraživanja, anticipirajući i time suvremena stremljenja u razvoju metodologije pedagoških istraživanja.

Intenzivno bavljenje metodologijom rezultiralo je objavljivanjem monografije *Metodologija pedagoškog istraživanja*, koja u nakladi sarajevske Svjetlosti izlazi 1968. te do 1986. doživljava šest (promijenjenih i dopunjenih) izdanja. Ta je knjiga prvi sustavan i cjelovit prikaz kvalitativno usmjerene metodologije i pedagoške statistike u nas i korištena je kao udžbenik i priručnik brojnih generacija pedagoga. Metodologija se tijekom vremena koje je proteklo od prvoga izdanja jako bogatila novim saznanjima i značajno je revidirala neka svoja stajališta. No sve što se nalazi u tom udžbeniku vrijedi još i danas, što mu daje antologijsku vrijednost. I sam svjestan bogatoga razvoja u toj knjizi nedodirnutih područja metodologije te potrebe svojih studenata za novijim udžbenikom iz tog područja, Mužić 1999. objavljuje *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*, koji u izmijenjenom i dopunjenom izdanju izlazi 2004. godine.

Kao rukopisni radni materijal projekta koji je vodio prof. Mužić čuva se u Hrvatskom školskom muzeju *Višejezični rječnik termina s područja odgoja i obrazovanja*. Projekt se provodio u okviru Zavoda za pedagojska istraživanja Filozofskoga fakulteta u Zagrebu od 1982. do 1985. godine.

Tijekom dva umirovljenička desetljeća prof. Mužić redovito je surađivao u časopisu *Zrno*. Objavljivao je popularno pisane članke iz pedagogije i zanimljivosti iz filatelije. Navraćao bi u knjižnicu Hrvatskoga školskog muzeja i u razgovoru se često “vraćao” u svoje školske dane.

Godine 2009. Školske novine objavile su drugo izdanje (prvo je objavljeno 1993.) njegove knjižice *Kako nadmudriti test*. Tim je povodom istoimenom tjedniku dao intervju u kojem je o aktualnom stanju školstva, među ostalim, rekao: “Ipak vjerujem, optimističan sam, da će nas ubuduće kretanja u našem društvu i gospodarstvu, uvjetovana i općim društvenim i gospodarskim kretanjima u svijetu kao i u nas jednostavno prisiliti da ostvarimo bolju, a to znači učinkovitiju i humaniju školu. Ili će škole nestati! Današnji oblik škole prestaje biti svrhovit, jer se svojom petrificiranošću grčevito bori protiv novih generacija koje otkrivaju budućnost sasvim novim putovima.”

Djelovanje prof. Mužića kao sveučilišnoga nastavnika i znanstvenika obilježilo je razvoj hrvatske pedagogije tijekom druge polovine 20. stoljeća. Bilo je to nepovoljno razdoblje za disciplinu poput pedagogije zbog njezine gotovo neizbježne povezanosti s vladajućim političkim sustavom i vrijednostima koje je nametao. No prof. Mužić nikako nije pripadao skupini potpunih zatočenika sustava. On je itekako znao pronaći međuprostor u kojem je uz minimalni ustupak sustavu unapređivao pedagoške teorije i prakse.

LITERATURA

1. Mužić, V. (2009). Testovi – od pomodarstva do znanstveno valjanog ispitivanja. *Školske novine*, 60 (14-15), str. 4-5 [intervju vodio: M. Šimeg].
2. Sekulić-Majurec, A. (1994). Prof. dr. Vladimir Mužić – četrdeset godina zalaganja za kvalitetniju metodologiju pedagoških istraživanja. *Napredak*, 135 (2), str. 236-241.
3. Sekulić-Majurec, A. (2014). Profesor emeritus Vladimir Mužić: tihi odlazak čovjeka čiji je rad vrlo glasno odjekivao pedagogijom. *Zrno*, 25 (112), str. 26-27.
4. *Vladimir Mužić professor emeritus Facultatis Philosophicae Universitatis studiorum Zagrebensis* (2003). Zagreb: Filozofski fakultet.

Ana Sekulić-Majurec, Zagreb
Štefka Batinić, Zagreb

VLADIMIR MUŽIĆ (1925–2012) – ON THE OCCASION OF THE 90TH ANNIVERSARY OF HIS BIRTH

Summary

The paper provides a summary of the scientific and professional activities of Vladimir Mužić, a long-term professor at the Department of Pedagogy of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb and the author of some twenty books and over 200 scientific and professional papers. During his career, he collaborated with numerous local and international universities, received a number of awards for his scientific work and improvement of the teaching profession, and acted as Director of the Department of Pedagogy and Institute of Pedagogy, Dean of the Faculty of Humanities and Social Sciences, and Vice-Chancellor responsible for academic affairs at the University of Zagreb. In 1997, he was awarded the honorary title *Professor Emeritus*. The activities of Vladimir Mužić as a university teacher and scientist marked the developed of Croatian pedagogy in the second half of the 20th century.

Key words: Mužić, Vladimir
biographies, educators, Croatia